

26. Baka's en hoe ieder mens zijn, of haar, eigen vaardigheden heeft

Stage lopen is een goede manier om wat inspiratie op te doen om mijn eigen werk te verbeteren. In februari 1984, het is er nog niet eerder van gekomen, ga ik bij het krieken van de dag, de hanen in het quartier lijken op dat moment een wedstrijd te houden wie het hardst kan kraaien, op pad.

Uit de brief van 12 februari 1984:

'Inmiddels ben ik in Abong Mbang, op 210 km van Batouri, op stage bij Hanneke. Wel zeer leerzaam, ik moet de zaak toch eens wat strakker gaan organiseren en beter plannen. Hanneke werkt al veel langer met comités de santé, daar heb ik nog weinig kaas van gegeten, want mijn voorgangster hield zich daar nog nauwelijks mee bezig. Het is wel vroeg uit de veren, het is nog aardedonker als we 's morgens vertrekken, anders zijn de mensen al naar hun plantages.

Mongulu, het traditionele Baka-onderkomen

Abong Mbang is een stadje dat is omgeven door oerwoud, en is gelegen langs de doorgaande rode zandweg (er is nog geen metertje asfalt te bekennen in Oost-Kameroen) naar Yaoundé. In dat oerwoud leven ook veel Baka's, voorheen pygmeeën genaamd, 'de kleine mensjes', een zeer armoedige groep die tot voor kort nog leefde van de jacht en wat men zoal aan eetbaars vond, zoals

bessen. Het oerwoud raakt

echter leeg, er is steeds minder voedsel te vinden. Er worden wegen aangelegd dwars er doorheen, waardoor het wild zich steeds verder terugtrekt. De regering dwingt deze mensen nu om op een vaste standplaats te gaan wonen, in plaats van hun al eeuwenoude nomadische bestaan voort te zetten. Hun taal is fascinerend, het lijkt wel gezang'.

Dat nieuwe bestaan is voor de Baka's een enorme opgave. In het woud bouwden zij voorheen steeds weer van takken, lianen en grote bladeren een zogenaamde mongulu, een onderkomen voor de nacht, in de vorm van een iglo. Deze houdt de warmte optimaal vast, reden waarom er geen deken nodig is als het 's nachts afkoelt. Zodra zij weer verder trokken door het oerwoud, werd de mongulu simpelweg achtergelaten en verderop bouwden zij weer een nieuwe. Maar nu zij zich permanent langs de weg moeten settelen in een veel grotere, hogere hut met een rieten dak, zijn er ook dekens nodig en ander huisraad. Zij moeten ook noodgedwongen overstappen op een ander voedingspatroon, maar kennis van landbouwtechnieken of het houden van dieren, ontbreekt hen nog volledig. Dus zijn zij grotendeels afhankelijk van de Bantoes, stammen die in andere dorpen langs de weg wonen. Daar verdienen zij een zeer schamel inkomen door op hun velden te werken. Soms worden ze

Feest met muziek in een Baka-kampement

enkel uitbetaald in natura, zoals een kam bananen. Af en toe trekken zij nog wel het woud in om te jagen, want het opgeven van hun oude leefwijze gaat niet van de ene op de andere dag. Ze zullen moeten leren om een ander bestaan op te bouwen, met name het leren verbouwen van voedsel is daarbij cruciaal.

Uit de brief:

'Hiervoor zijn Nederlandse landbouwers in de weer om ze dat aan te leren, en ook de missie is actief. De pygmeëen worden uitgebuit door de andere bevolkingsgroep, de Bantoes. Kinderen hebben soms geen draad aan hun lijf, geld is hen nog vreemd. We kwamen in een kampement, daar was net een baby geboren, een kleintje! Er waren 2 luiers, verder niets. Het kindje bibberde van de kou. De navelstreng was nog 20 cm lang en niet afgebonden, maar dat sluit zich wel vanzelf. Er was heel wat voor nodig om een stuk zeep te vinden om die vieze luiers te wassen, daar is eenvoudig geen geld voor.

Het zeer nuttige werk van Hanneke bij de Baka's bestaat vooral uit vaccineren, wonden verzorgen en zandvlooien verwijderen. Deze laatste kruipen in de huid van de voeten, waar ze zich heerlijk innestelen en daar eitjes leggen. Sommige kinderen hebben zelfs geen tenen meer over! Ik had vorige week ook zo'n zandvlo 'op bezoek', het is een hele kunst om die beestjes er netjes uit te lichten'.

In Nederland is men hiermee onbekend. Zo was er een man uit Nederland op bezoek, die na terugkeer een vreemde ontsteking in zijn voet bleek te hebben. De artsen in Nederland kwamen er maar niet achter wat hem mankeerde, totdat een arts met tropenervaring er eens naar keek: een zandvlo! Daarom moet iedereen minstens slippers dragen, maar Baka's hebben daarvoor simpelweg niet de middelen.

Baka's bij hun mongulu

SNV-ers zijn avonturiers, wat alleen al blijkt uit de keuze om naar Afrika te vertrekken. Maar Jan uit Batouri en Herman uit Abong Mbang, zijn dat met overtreffende trap!

Uit de brief van 5 juli 1984:
'Jan ging enkele dagen door het oerwoud wandelen, samen met een andere vrijwilliger en een paar pygmeëën als gids. Het was een onbegaanbaar pad, dat moest helemaal worden

'gekapt' met de machete, een groot

kapmes. Maar in plaats van drie dagen, deden ze er wel zes dagen over! Wilma, de vrouw van Jan, had haar ouders hier op bezoek en zij waren in alle staten, want doodongerust. Wilma en ik waren heel rustig, in de wetenschap dat men vooral hier niet in zeven sloten tegelijk loopt, want aan 'delaï en route', oftewel vertraging onderweg, daar zijn we inmiddels wel aan gewend. Eindelijk kwamen zij dan na zes dagen, vol blaren en verhalen, het oerwoud weer uitlopen'.

Baka's kennen door hun ervaring als geen ander de weg door het oerwoud, het is een kwestie van vertrouwen om je aan hun zorg over te leveren. Mobiele telefoons kenden we nog niet, dus was het rustig afwachten wanneer zij ten zuiden van Abong Mbang weer uit het woud tevoorschijn zouden komen.

Ook in het departement Kadei worden in 1984 twee SNV-ers aangesteld om de Baka's te ondersteunen bij hun transitieproces. Zij worden gestationeerd in Mbang, middenin het oerwoud ten zuiden van Batouri. Dirk gaat zich bezighouden met de landbouw, en Rita als verpleegkundige met de gezondheidszorg voor de Baka's. Zij kenden elkaar niet vóór hun vertrek, maar omdat er nog slechts één woning beschikbaar is in Mbang (aan de bouw van de andere wordt nog gewerkt), bewonen zij tijdelijk hetzelfde huis. Om een lang verhaal kort te maken: Ze worden verliefd op elkaar en het nieuwe huis blijft onbewoond. Hun huis in Drenthe hangt nog altijd vol met foto's van de Baka's.

Baka's zijn nooit als inwoner geregistreerd, hebben geen geboortebewijs of identiteitskaart, dus ook geen recht op bv. scholing. Dus worden zij gestimuleerd om in Batouri bij de préfectuur een identiteitskaart aan te vragen. Het is voorjaar 1986, het is de warme, droge tijd en ik geniet van een welverdiende siësta in mijn 'nieuwe' woning midden in de stad, als Rita en Dirk samen met een Baka voor mijn gesloten toegangshek staan. Als ik naar het hek toe loop om dit te openen, waarschuwt de Baka mij plotseling: *'Attention, un serpent!'* Ik schrik, want ik heb zelf niks bijzonders gezien. Maar ik kijk nog eens goed, en warempel: op het prikkeldraad van het hek ligt een gifgroene slang van circa 75 cm, languit te zonnen! De Baka doodt de slang, en ik, wel een kop boven hem uitstekend, bedank hem wel honderd keer. In Kameroen gaat men er altijd van uit dat een slang giftig is, dus moet deze worden gedood. 's Avonds nodig ik hen drieën uit voor het eten, met op het menu o.a. sla uit eigen tuin. De

Baka heeft dat westerse, ongekookte voedsel nog nooit gegeten, maar hij waagt zich er, onder grote hilariteit, toch aan.

Wij westerlingen letten op gevaren in bv. het verkeer, maar Baka's hebben andere, zeer nuttige vaardigheden in de tropen, die wij dan weer ontberen.

Wanneer ik in 2016 in onze volkstuin in Gouda aan het werk ben, schrik ik me plots een hoedje: er zit een ringslang verstrikt in het net rond onze frambozen! Van schrik spring ik wel een meter achteruit, zó ben ik geprogrammeerd door ontmoetingen met slangen uit het verleden. Maar ringslangen zijn ongevaarlijk, ze bijten niet en zijn niet giftig en zijn bovendien een beschermde diersoort. Mijn man pakt het beestje onverschrokken beet, en met een schaar knip ik voorzichtig de te nauwe mazen van het net door, waarna hij al kronkelend maar springlevend, snel in het groen verdwijnt.

Ria Verbeek

©Terug naar Batouri

December 2020

Het geopende toegangshek bij mijn 'nieuwe' huis in het centrum van Batouri